

4. Липа Ю. (2007). Всеукраїнська трилогія у 2-х тт. Т. 2. Чорноморська доктрина. К.: Вид-во МАУП, 392 с.
5. Козеллек Р. (2006). Часові пласти. Дослідження з теорії історії. К.: Дух і Літера, 429 с.
6. Миньоло В. (2004). Оксидентализм, колониальность и подчиненная рациональность с префиксом «пост», «Перекрестки», № 1-2, с.161-197, режим доступу: https://lt.ehu.lt/wp-content/uploads/2017/12/CrossRoad_1-2-2004.pdf
7. Колосов В. (2003). Теоретическая лимология: новые подходы, «Международные процессы». № 3. С. 44-49. URL: <http://www.intertrends.ru/three/004.htm>.
8. Енциклопедія етнокультурознавства. Понятійно-термінологічний інструментарій, концептуальні підходи (2000). Ч. I. К.: [б. м.]. 458 с.
9. Мурзина И.Я. (2004). Методологические аспекты изучения региональной культуры, «Социологические исследования». № 2. С. 60-65.
10. Верменич Я. (2012). Геокультурний підхід в історичній регіоналістиці та суспільній географії. «Історико-географічні дослідження в Україні». № 12. С. 27-41. URL: http://history.org.ua/JournALL/geo/geo_2012_12/5.pdf
11. Карпини Плано Дж. дель (1997). История монгалов. «Путешествия в Восточные страны». М.: «Мысль». С. 30-87.
12. Економічна історія України. Історико-економічне дослідження в двох томах (2011). Т. 1. К.: Ніка-Центр. 696 с.
13. Ануфрієв О. (1996). Етносоціокультурна свідомість народів українського Придунав'я. «III Міжнародний конгрес українців. Політологія, етнологія, соціологія». Харків. С. 10-13.
14. Ганжа А. И., Пундик Н. В. (2013). Буджакский злом. Одесса: «Астропринт». 168 с.

Тетяна Шавловська

к. філол.н.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ПАРЕМІЇ З ГІДРОНІМОМ «ДУНАЙ» У МОВАХ ПРИДУНАЙСЬКИХ КРАЇН

Одним з найбільш авторитетних та перевірених часом джерел культурологічної інформації є, як відомо, пареміологічні одиниці. Вони узагальнюють життєвий досвід народів, систему ціннісних переваг, важливі властивості та особливості національного характеру, менталітету. Паремії – велика цінність духовної культури народу, прояв його спостережливості, дотепності й творчості, зафіксований мовними засобами у вигляді коротких повчальних висловлювань або образно, алегорично, метафорично.

Паремії містять у собі досвід народу, його свідомість, бачення реальності. В них закладено мудрість багатьох поколінь, яку не завжди можна відразу помітити і зрозуміти. Подеколи навіть самі носії мови не можуть пояснити походження того

чи іншого усталеного виразу.

Деякі паремії є ексклюзивними для певних народів і мов, що пов'язане з особливостями їх історичного розвитку, культури. Однак існує дуже багато прислів'їв та приказок, які, незважаючи на безліч різних формулювань, мають схожі значення у багатьох мовах і навіть можуть перекладатися буквально. Так англійське прислів'я «*The early bird catches the worm*» має таке ж саме значення, що й німецьке «*Der frühe Vogel fängt den Wurm*» і українське «*Хто рано встає, тому Бог дає*».

Окремі народи мають спільні реалії, що дуже часто знаходить своє відображення в мові. Яскравим прикладом цьому є значна кількість фразеологічних та пареміологічних одиниць з компонентом-гідронімом «Дунай» у мовах придунайських країн.

Історики вважають: коли східні слов'яни були язичниками, вони будь-яку повноводну ріку називали Дунаєм. Лінгвісти уточнюють: ця назва походить ще з давньої кельтської традиції. *Dānuvius* означає «швидка вода» (від *danu* – швидкий і *vius* – вода, ріка) [1].

У різних мовах, живих та мертвих, Дунай налічує більше десяти назв. Поки ріка протікає по території Німеччини та Австрії, вона жіночого роду. На слов'янських землях Дунай змінює свій рід на чоловічий, в албанській та румунській мовах повертає собі жіночність. В угорській та турецькій мовах Дунай взагалі втрачає ознаки статі, оскільки в цих мовах відсутня граматична категорія роду [1].

Багаторічні дослідження, які проводили археологи й певним чином були підкріплені писемними джерелами, дають підстави стверджувати, що в V-VII ст. на теренах Європи уже заявили про себе слов'яни. Вони творили чотири групи племен із відповідними археологічними культурами. Найбільшою серед них була Празько-Корчацька. Її пам'ятки охоплюють величезну територію: від сучасних — Києва на сході й Відня та Дрездена на заході. Займала вона терени теперішніх українських земель (Київщини, Волині, Галичини, Закарпаття), Словаччини, Чехії, Південної Польщі, німецької Саксонії, а також частково Угорщини, Австрії, Румунії. У писемних джерелах фігурують назви племен цієї культури — склавини, хорвати (білі й чорні). На цих теренах виникли ранньосередньовічні держави — держава Само, Великоморавська держава. Через різні обставини культурна й почасти політична єдність склавинів було зруйновано. Празько-Корчацька культура стала основою, на якій сформувалася низка слов'янських етносів, — чехів, словаків, лужичан, почасти — українців та поляків. Тобто українці, в якійсь мірі є «родичами» саме цих етносів. І справді, їхня архаїчна (народна) культура є українцям дуже близькою. Можна наводити численні приклади, які в плані культурному свідчать про близькість цих народів. Одним з найбільш промовистих є той факт, що в українському фольклорі майже не згадується Дніпро. Зате дуже часто фігурує Дунай. Навіть у обрядових весільних піснях східної Волині, звідки до Дніпра рукою подати, а до Дунаю дуже і дуже далеко, все-таки співається про Дунай. Саме Подунав'я було осереддям, де проживали племена Празько-Корчацької культури. Не даремно в «Повісті минулих літ» говориться, що в давні часи слов'яни жили на Дунаї, і тут є їхня батьківщина [2].

Дунай бере свій початок у Німеччині, в регіоні Донауешінген, в «Чорному лісі», там де зустрічаються дві маленькі річки Брег та Бригах, про що свідчить німецьке прислів'я: *Brigah und Breg bringen die Donau zuweg* [3].

Майже 3 тисячі кілометрів протікає Європою могутня ріка й закінчує свій довгий шлях у Чорному морі. Від Чорного лісу до Чорного моря Дунай оминає 10 країн, об'єднує такі різні народи, культури, мови, надихає мешканців Подунав'я на творчість, подорожі: *Die an der Donau sehen nach dem Schwarzen Meer, und die am Schwarzen Meer schauen nach der Donau her* (Хто живе на берегах Дунаю, тягнеться до Чорного моря, мешканці ж Причорномор'я сумують за Дунаєм – нім.) [3].

Паремії з гідронімом «Дунай» в українській і російській мовах відображають велич стихії та неповторність природи рідного краю: *Озими стелются ровно Дунай (дуже хороши) (рос.), Не пив води дунайської - не їв каші козацької (укр)*. Тобто якщо ти не був на Дунаї, ти не козак.

В уявленнях давніх слов'ян ріка символізувала головний кордон. Там, за Дунаєм була чужина, багата, але сповнена небезпеки земля, звідки часто не поверталися додому. Тому у багатьох народів паремії з компонентом «Дунай» вживаються для вираження тривоги за рідну людину, недовіри, розчарування: *Заїхав за Дунай, та й додому не дума (укр), Wer an der Donau steht, vergisst wie daheim der Wind geweht* (хто стоїть на березі Дунаю, забуває, який вітер віє вдома – нім.). Інше прислів'я неначе заспокоює: *Über der Donau wohnen auch Leut'* (за Дунаєм також живуть люди, немає причини для хвилювання - нім) [3].

Інколи ріку наділяють таємничою могутньою силою, здатною накоїти лиха: *Будто Дунай побрал (словно водою снесло – рос.)* [4].

Велич і нескінченність Дунаю можна побачити й в угорських прислів'ях: *Коли Дунай засохне (ніколи – угор.); Багато води в Дунаї утекло (дуже давно – угор.)*.

З давніх давен природні явища слугували людям взірцем, визначали стан речей, вказували на норму. Деякі паремії виражають неможливість, неприродність певного вчинку, дії: *Die Donau wird eher zurücklaufen* (Дунай скоріше потече назад – нім.) або *Die Donau ist noch nicht verbrannt* (Дунай ще не згорів – нім.) [3].

У мовах багатьох придунайських країн Дунай порівнюють з іншими ріками. Такі порівняння є зазвичай дуже поетичними, вказують на певні особливості як самої ріки, так і народів, що проживають на її берегах, але й нерідко виражають також неможливість дії: *Волга – плыть долго, а Дунай широко. Видно Волга с Дунаем не сойдутся. Волга – плыть долго, а Дунай – удовольствие знай (рос.)* Схоже прислів'я зустрічається також і в німецькій мові. Однак німці порівнюють Дунай з іншою важливою для них рікою – Рейном: *Donau und Rhein fließen nicht zusammen* (Дунай з Рейном ніколи не зійдуться – нім.) [3].

У німецьких прислів'ях з компонентом-гідронімом головна роль зазвичай належить Рейну, його величю називають королем води, в той час як Дунай вважається лише його нареченою: *Die Donau ist aller Wasser gnaden Frau; der Rhein mag ihr Mann mit ehren sein* (нім.) [3].

Болгарські прислів'я наділяють Дунай людськими рисами й висміюють

деякі вади, притаманні людині: *Дай Дунаю Лом, він захоче й Каре (жадібність – з болг.)* або возвеличують його: *Дунай багатий не лише на воду але й на ікру, або надають йому перевагу: Той, хто в морі потоне, на Дунаї – майстерний капітан* [3].

Дунай – дуже стрімка повноводна ріка й тому вважається небезпечною. Багато необережних душ поглинув бурхливий потік. Але й тут на захист могутнього годувальника стає народна мудрість: *Es ertrinken mehr im Becher als in der Donau (більше людей втопилося у чарці, ніж у Дунаї – нім.), Кому судилося бути повішеним, той не втопиться в Дунаї (з угор.)* [3].

Дивовижна й унікальна природа Подунав'я – це те джерело, з якого виникла і розвинулася концептосфера кожного з народів придунайських країн. Незважаючи на те, що на берегах Дунаю співіснують осередки таких різних культур, вони мають дуже багато спільного, що відкриває можливості для подальших лінгвокультурологічних, історичних, краєзнавчих наукових розвідок.

1. Шарый А. Дунай – река империй. URL: <http://maxima-library.org/knigi/knigi/b/323426?format=read>

2. Кралуок П. Міф про три «братерські східнослов'янські народи» / П. Кралуок. URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/mif-pro-tri-braterski-sxidnoslovyanski-narodi.html>

3. Wander K. F. W. Deutsches Sprichwörter-Lexicon. URL: http://woerterbuchnetz.de/Wander/call_wbgui_py_from_form?sigle=Wander&mode=Volltextsuche&hitlist=&firsthit=0&textpattern=kxceuselruhvu&lemmapattern=&patternlist=T:kxceuselruhvu&lemid=WD00444

4. Даль В.И. Пословицы русского народа / В.И. Даль. URL: https://dic.academic.ru/contents.nsf/dahl_proverbs/?f=0JTRg9C80LA%3D&t=0JXRgdC7oLg%3D&nt=428

Виктория Шевченко

магістрантка

Александра Кузьмич

магістрантка

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

v.milienko8285@gmail.com

НЕМЕЦКАЯ ТОПОГРАФИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ОДЕССЕ

На современном этапе все больше ученых различных специальностей обращаются к изучению культуры и традиций национальных меньшин. Изучение истории, особенностей развития и культуры отдельных народов – это важное составляющее современного общества, которое помогает добиться взаимного признания и понимать друг друга. Немцы оставили большой след в истории Одессы.

Интересно уже то, что первые немцы приехали в Одессу не в качестве переселенцев, а как военные инженеры и специалисты. После разработки